

**BOSHLANG‘ICH SINIF ONA TILI DARSLARIDA SUN‘IY INTELLEKT ASOSIDA
DIFFERENSIAL TA‘LIMNI TASHKIL ETISH METODIKASI****Olimjonova Dilnavoz Maribjon qizi****Andijon davlat pedagogika instituti,****Ta‘lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (Boshlang‘ich ta‘lim)****mutaxassisligi magistranti****ORCID: 0009-0001-0545-4576****E-mail: dilnavozkarimova64@gmail.com****<https://doi.org/10.5281/zenodo.21215014>**

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf ona tili darslarida sun‘iy intellekt texnologiyalari asosida differensial ta‘limni tashkil etish metodikasi yoritilgan. Differensial ta‘limning nazariy asoslari, sun‘iy intellekt vositalarining ta‘lim jarayonidagi didaktik imkoniyatlari hamda ularni o‘quvchilarning individual qobiliyatlari va ta‘lim ehtiyojlariga mos ravishda qo‘llash usullari tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada sun‘iy intellekt yordamida o‘quvchilarning o‘qish, yozish, nutqiy va ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish, individual ta‘lim trayektoriyalarini yaratish hamda ta‘lim sifatini oshirish bo‘yicha metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijalari sun‘iy intellekt asosidagi differensial ta‘lim boshlang‘ich sinf ona tili darslarining samaradorligini oshirish, o‘quvchilarning faolligi va mustaqil fikrlashini rivojlantirishga xizmat qilishini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: sun‘iy intellekt, differensial ta‘lim, ona tili ta‘limi, boshlang‘ich ta‘lim, lingvistik kompetensiya, adaptiv ta‘lim, raqamli texnologiyalar.

Kirish

Bugungi kunda dunyo ta‘lim tizimida raqamli texnologiyalarni ta‘lim jarayoniga integratsiya qilish ustuvor yo‘nalishlardan biri hisoblanmoqda. Ayniqsa, sun‘iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi o‘quv jarayonini shaxsga yo‘naltirilgan holda tashkil etish, o‘quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olish hamda ta‘lim sifatini oshirish uchun yangi pedagogik imkoniyatlarni yaratmoqda. Zamonaviy ta‘lim konsepsiyalarida har bir o‘quvchining qobiliyati, bilim darajasi va o‘zlashtirish sur‘ati turlicha ekanligi e‘tirof etilib, differensial ta‘limni samarali tashkil etish muhim vazifa sifatida belgilanmoqda [8].

Boshlang‘ich ta‘lim bosqichi o‘quvchilarning savodxonligi, nutq madaniyati, mantiqiy va ijodiy fikrlashi shakllanadigan eng muhim davr hisoblanadi. Ayniqsa, ona tili darslari o‘quvchilarning tinglab tushunish, o‘qish, yozish va og‘zaki nutq ko‘nikmalarini rivojlantirishda yetakchi o‘rin egallaydi. Biroq amaliyot shuni ko‘rsatadiki, bir sinfdagi barcha o‘quvchilarning bilim darajasi, qiziqishi va o‘zlashtirish sur‘ati bir xil emas. Natijada yagona metod asosida olib borilgan dars ayrim o‘quvchilar uchun murakkab, boshqalari uchun esa juda sodda bo‘lib qolishi mumkin. Bu esa differensial ta‘lim yondashuvlarini keng qo‘llash zaruratini yuzaga keltiradi [7].

Differensial ta‘lim – bu o‘quvchilarning individual xususiyatlari, bilim darajasi, qobiliyati va ta‘lim ehtiyojlarini hisobga olgan holda o‘quv jarayonini tashkil etishga qaratilgan pedagogik yondashuvdir. Mazkur yondashuv o‘quvchilarning ta‘lim jarayonidagi faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda har bir o‘quvchining o‘z imkoniyatlari darajasida muvaffaqiyatga erishishini ta‘minlaydi. Bugungi kunda sun‘iy intellekt texnologiyalari aynan differensial ta‘limni samarali amalga oshirish imkonini beruvchi zamonaviy vositalardan biri sifatida e‘tirof etilmoqda [2].

Sun'iy intellekt asosidagi platformalar o'quvchilarning javoblarini tezkor tahlil qilish, ularning o'zlashtirish darajasini aniqlash, individual topshiriqlar tavsiya etish hamda o'qituvchiga har bir o'quvchi bo'yicha tahliliy ma'lumotlarni taqdim etish imkoniyatiga ega. Shu jihatdan ChatGPT, MagicSchool AI, Quizizz AI, Wordwall hamda boshqa raqamli vositalardan foydalanish ona tili darslarining samaradorligini oshirish bilan bir qatorda differensial ta'limni amaliyotga samarali tatbiq etishga xizmat qiladi.

Mazkur maqolaning maqsadi boshlang'ich sinf ona tili darslarida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish asosida differensial ta'limni tashkil etish metodikasini ilmiy-metodik jihatdan asoslash hamda uni amaliyotga tatbiq etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy qism

Differensial ta'lim bugungi kunda shaxsga yo'naltirilgan ta'limning muhim tarkibiy qismi sifatida e'tirof etilib, o'quvchilarning individual xususiyatlari, qiziqishlari, bilim darajasi va o'zlashtirish sur'atlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishni nazarda tutadi. "Differensial ta'limning asosiy maqsadi har bir o'quvchining imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarish va uning individual rivojlanishini ta'minlashdan iborat"[7, 84]. Boshlang'ich sinf ona tili darslarida differensial ta'limni tashkil etish o'quvchilarning tinglab tushunish, o'qish, yozish hamda og'zaki nutq ko'nikmalarini bosqichma-bosqich rivojlantirish imkonini beradi. Biroq an'anaviy darslarda barcha o'quvchilarga bir xil topshiriq berilishi ularning individual ehtiyojlarini to'liq qondirmaydi. Natijada ayrim o'quvchilar topshiriqlarni bajarishda qiyinchilikka duch kelsa, boshqalari o'z imkoniyatlaridan to'liq foydalana olmaydi. Shu sababli differensial yondashuvni zamonaviy raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Sun'iy intellekt texnologiyalari differensial ta'limni tashkil etishda yangi pedagogik imkoniyatlarni yaratadi. "Sun'iy intellekt o'quvchilarning bilim darajasini tahlil qilish, individual ta'lim yo'llarini shakllantirish hamda o'qituvchining qaror qabul qilish jarayonini qo'llab-quvvatlash imkoniyatiga ega"[8, 11]. Ona tili darslarida sun'iy intellekt vositalaridan foydalanish orqali o'quvchilarning bilim darajasi avtomatik tahlil qilinadi, o'zlashtirish ko'rsatkichlariga mos topshiriqlar tavsiya etiladi hamda o'quvchilarning xatolari bo'yicha tezkor tavsiyalar beriladi. Masalan, ChatGPT matn tuzish, gaplarni tahrirlash va lug'at boyligini oshirishga xizmat qilsa, Wordwall interfaol mashqlar yaratishda, Quizizz AI esa individual test topshiriqlarini ishlab chiqishda samarali vosita hisoblanadi.

Differensial ta'limni sun'iy intellekt asosida tashkil etishda quyidagi metodik bosqichlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq.

Bosqich	O'qituvchi faoliyati	Sun'iy intellekt vositasi	Kutilayotgan natija
Diagnostika	O'quvchilarning bilim darajasini aniqlaydi	Quizizz AI	Bilim darajasi aniqlanadi
Rejalashtirish	Individual topshiriqlarni ishlab chiqadi	ChatGPT	Differensial topshiriqlar tayyorlanadi
O'qitish	Interfaol mashqlarni tashkil etadi	Wordwall, MagicSchool AI	Faollik va qiziqish ortadi
Baholash	Natijalarni tahlil qiladi	AI Analytics	Individual rivojlanish monitoringi olib boriladi

Mazkur metodik model o'qituvchiga har bir o'quvchining ehtiyojidan kelib chiqib ta'lim jarayonini rejalashtirish imkonini beradi. Shuningdek, o'quvchilar mustaqil ishlash, o'z-o'zini nazorat qilish hamda xatolarini tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. "Generativ sun'iy intellekt ta'limda individual o'rganish imkoniyatlarini kengaytiradi, biroq undan foydalanish pedagog nazorati va axloqiy tamoyillar asosida tashkil etilishi lozim"[2, 8]. Shunday qilib, sun'iy intellekt asosida differensial ta'limni tashkil etish boshlang'ich sinf ona tili darslarining samaradorligini oshirish, o'quvchilarning individual ta'lim ehtiyojlarini qondirish hamda ularning lingvistik kompetensiyasini izchil rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Boshlang'ich sinf ona tili darslarida sun'iy intellekt texnologiyalari asosida differensial ta'limni tashkil etish o'quvchilarning individual ta'lim ehtiyojlarini hisobga olgan holda o'quv jarayonini samarali tashkil etish imkonini beradi. Mazkur yondashuv har bir o'quvchining bilim darajasi, o'zlashtirish sur'ati va qiziqishlariga mos topshiriqlarni ishlab chiqish hamda ularning lingvistik kompetensiyasini bosqichma-bosqich rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqot davomida differensial ta'limni sun'iy intellekt vositalari bilan uyg'unlashtirish o'qituvchining pedagogik faoliyatini takomillashtirish, o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish va ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri ekanligi asoslandi. "Sun'iy intellektdan ta'limda foydalanish pedagog faoliyatini to'ldirishi, ta'lim sifatini oshirishi hamda har bir o'quvchining individual rivojlanishini qo'llab-quvvatlashi lozim"[8, 12].

Ona tili darslarida ChatGPT, Quizizz AI, Wordwall va MagicSchool AI kabi zamonaviy vositalardan foydalanish differensial topshiriqlarni tezkor ishlab chiqish, o'quvchilarning bilimni muntazam monitoring qilish hamda individual tavsiyalar berish imkoniyatini yaratadi. Natijada o'quvchilarning lug'at boyligi kengayadi, matn bilan ishlash malakalari rivojlanadi, yozma va og'zaki nutq sifati yaxshilanadi hamda darslarga bo'lgan motivatsiyasi ortadi. Shuningdek, sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llash jarayonida pedagogning metodik mahorati, raqamli kompetentligi va axborot xavfsizligi hamda akademik halollik tamoyillariga rioya qilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Sun'iy intellekt o'qituvchini almashtiruvchi vosita emas, balki uning kasbiy faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi zamonaviy pedagogik yordamchi sifatida xizmat qilishi zarur.

Kelgusida boshlang'ich ta'lim fanlari bo'yicha sun'iy intellekt asosidagi adaptiv ta'lim platformalarini yaratish, differensial topshiriqlar bankini ishlab chiqish hamda ularning o'quvchilarning lingvistik kompetensiyasiga ta'sirini eksperimental jihatdan o'rganish istiqbolli ilmiy tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Cummins, J. *Rethinking the Education of Multilingual Learners*. – Bristol: Multilingual Matters, 2021.
2. Holmes, W., Tuomi, I., & Cukurova, M. State of the Art and Practice in AI in Education // *European Journal of Education*. – 2022. – Vol. 57, No. 4. – P. 542–570.
3. Luckin, R. *Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century*. – London: UCL IOE Press, 2018.
4. McKenney, S., & Reeves, T. C. *Conducting Educational Design Research* (2nd ed.). – London: Routledge, 2019.
5. Mirziyoyev, Sh. M. *Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi*. – Toshkent: O'zbekiston, 2022.
6. OECD. *Digital Education Outlook 2024*. – Paris: OECD Publishing, 2024.

7. Tolipov, O., & Usmonboyeva, M. *Pedagogik texnologiyalarning nazariy va amaliy asoslari*. – Toshkent: Fan, 2017. – 300 b.
8. UNESCO. *Guidance for Generative AI in Education and Research*. – Paris: UNESCO Publishing, 2023. – 64 p.